

Роман КУЛИК
Юлія КУЛИК

РОЛЬ АУДИТОРСЬКИХ ФІРМ У МІНІМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розглянуто питання особливостей податкових ризиків суб'єктів малого і середнього бізнесу та роль аудиторських фірм в їх мінімізації.

В ринкових умовах господарювання будь-яка підприємницька діяльність супроводжується різноманітними потенційними ризиками. Сьогодні ризик є складовим елементом будь-якої управлінської діяльності, яка залежить від впливу значної кількості факторів та дій контрагентів, котрі важко передбачити у всій повноті і з необхідною точністю.

З переходом на ринкові відносини термін "ризик" почав широко застосовуватися в економічній і юридичній літературі, хоча в цивільному законодавстві він досі не визначений. Аналіз економічної літератури, присвяченої проблемі ризику, показує, що серед дослідників нема однозначного розуміння цього поняття. У тлумачному словнику російської мови В. Даля запропоновано два варіанти значення слова "ризикувати": по-перше, пускатися навмання, діяти сміло, заповзяжливо, сподіваючись на щастя; по-друге, наражатися на небезпеку, мінливість, невдачу. Серед всієї сукупності ризиків виокремлюють економічні ризики як ті, що мають відношення до економічних процесів і діяльності господарюючих суб'єктів [1, 413]. Неоднорідність цих процесів обумовлює і різноманітність видів економічних ризиків, зокрема виокремлюють комерційні, фінансові, банківські, страхові ризики тощо. Сьогодні в науковій і практичній ді-

яльності все більше уваги приділяють ризикам податковим як самостійному різновиду економічних ризиків.

Саме податкові ризики є невід'ємною складовою бізнес-процесу практично в усіх країнах сучасного світу. Україна при цьому не є винятком. В умовах чинної вітчизняної податкової системи діяльність кожного суб'єкта господарювання пов'язана з широким спектром податкових ризиків, негативні наслідки впливу яких не дають змоги успішно реалізувати власні бізнес-проекти. Проте якщо в розвинених європейських країнах управління податковими ризиками базується на їхній чіткій класифікації і прогнозуванні, то в Україні ситуація ускладнюється відсутністю будь-якої системності в даній проблематиці.

Як зазначає С. І. Юрій, актуальність дослідження ризиків у сфері оподаткування не викликає сумніву, оскільки входження виробничих структур у ринковий світ насамперед веде до ризику, а наявність феномена податкових ризиків ставить під сумнів виконання видаткової частини бюджету, що одночасно кореспондується з апокаліпсисом функціонування економіки держави [2, 6].

Різним аспектам проблеми формування теорії ризику присвячені роботи таких вітчизняних фахівців-науковців, як В. Вітлін-

ський, П. Верченко, Н. Внукова, О. Долгий, М. Клапків, С. Осадець, Д. Штефаніч та ін. Разом з тим, як зазначає О. М. Десятнюк, в одній із перших наукових робіт у сфері ризикології податкового середовища України, незважаючи на велику увагу, що приділяється проблемі ризиків, теоретичні уявлення про них у сфері оподаткування ні в теорії управління ризиком, ні в податковій теорії не досліджено на достатньому рівні [2, 12].

Варто також зауважити, що у більшості робіт з цієї проблематики питання розв'язують на макрорівні, тобто з позицій держави, державного та місцевих бюджетів, податкової привабливості української економіки або з позицій підприємств великого бізнесу. Водночас проблемам виникнення й управління податковими ризиками на мікрорівні, зокрема на рівні суб'єктів малого і середнього бізнесу, приділяється недостатньо уваги. При цьому здебільшого взагалі залишається поза науковими дослідженнями доцільність залучення до такого процесу аудиторських фірм та їхня роль у мінімізації податкових ризиків.

Отже, метою статті є розкриття сутності та змісту податкових ризиків, особливостей їхнього виникнення у суб'єктів малого і середнього бізнесу та аргументація доцільності залучення аудиторських фірм для їх мінімізації.

Об'єктивною причиною виникнення податкових ризиків є діалектична суперечність, внутрішньо властива фіскальній функції податків, а також її взаємозв'язку із регулюючою функцією. Якщо для держави успішна реалізація фіскальної функції знаходить прояв у забезпеченні запланованих податкових надходжень до бюджету, то для платника податків – це витрати, які він прагне оптимізувати (мінімізувати) через неминучість цього процесу.

Як зазначено у прийнятому нещодавно Верховною Радою Податковому кодексі (ст. 14.1.221), “ризик – ймовірність недекла-

рування (неповного декларування) платником податків податкових зобов'язань, невиконання платником податків іншого законодавства, контроль за яким покладено на органи державної податкової служби”.

Дослідження економічної літератури показують, що більшість авторів вважають податкові ризики складовою частиною фінансових ризиків. Такий висновок ґрунтується на основі того, що при характеристиці податкових ризиків найчастіше присутні фінансові втрати. Зазначена позиція, ймовірно, витікає з положення про те, що сплата податкових платежів, а також штрафних санкцій в ринкових умовах здійснюється в грошовій формі (виняток у деяких випадках становлять спеціальні податкові режими).

Як зазначає О. М. Десятнюк: “Податкові ризики – це можливість виникнення негативних економічних наслідків через неефективність побудови і функціонування податкового механізму, тактики чи стратегії податкової діяльності та вчинення правопорушень у сфері оподаткування суб'єктами податкових правовідносин” [2, 58].

Таке твердження не викликає сумніву, проте комплексний підхід і деталізований аналіз складу негативних наслідків, які притаманні податковим ризикам, показує, що вони мають як матеріальний, так і нематеріальний характер. Разом з тим, такий підхід при розгляді податкових ризиків практично відсутній. Частіше апелюють лише до матеріального аспекту (фінансові збитки, недоотримання доходів, прибутків, штрафи, пеня тощо). Хоча більш правомірним при розкритті суті податкових ризиків буде включення в їхню змістовну складову обох різновидів негативних наслідків. Зокрема, до нематеріальних слід віднести настання будь-яких негативних подій, дій, зокрема правового, соціального, психологічного й іншого характеру.

Є очевидним, що між зазначеними різновидами негативних наслідків існує тісний

взаємозв'язок. Так, несплата податкових платежів і, як наслідок, настання фінансових втрат держави призводять до ініціювання податковими органами процедури банкрутства підприємства, а це, в свою чергу, не тільки втрата ділової репутації, а й виникнення негативних соціальних втрат для працівників суб'єкта господарювання. І навпаки, втрата ділової репутації нерідко супроводжується скороченням масштабів бізнесу і навіть прямими фінансовими втратами. Значні фінансові втрати і, як наслідок, несплата податків слугують причиною ініціювання податковими органами процедури банкрутства організації.

Погіршення іміджу підприємства може призвести до зменшення кількості клієнтів, відмови постачальників від роботи з ним через формування в бізнесовому середовищі негативного уявлення про його фінансову стійкість чи характер діяльності загалом.

Крім того, існує вірогідність тих або інших дій податкових органів, які прямо не супроводжуються фінансовими втратами суб'єкта господарювання. Наприклад, ухвалення рішення про виїзну податкову перевірку платника податків, який викликає підозри щодо здійснення неправомірних дій або має характеристики, що віднесені до критеріїв відбору у системі планування виїзних податкових перевірок.

Таким чином, податковий ризик суб'єкта господарювання – це можливе настання несприятливих матеріальних (насамперед фінансових) та інших наслідків для платника податків в результаті дій (бездіяльності) учасників податкових правовідносин.

Джерелами податкових ризиків виступають: нечіткість і висока динаміка зміни законодавства і судової практики; неправні дії або бездіяльність представників державних контролюючих органів; стратегічні помилки при плануванні бізнесу; невідповідність декларованих дій власників

з фактичними; людський чинник (недостатня компетенція, технічні помилки, умисні помилки (ігнорування законодавчих обмежень), неправильна розстановка пріоритетів відповідальності тощо. Так, за результатами анкетування людський чинник становить 42%; неспівпадання декларованих дій власників з фактичними – 21%; стратегічні помилки при плануванні бізнесу – 17%; нечіткість і висока динаміка законодавства і судової практики – 14%; неправні дії або бездіяльність представників державних контролюючих органів – 6% [3].

Щодо суб'єктів малого та середнього бізнесу, то вплив людського фактора у них набагато більший. Визначальною в таких суб'єктів господарювання є група чинників психологічного характеру, оскільки їх власники здебільшого є одночасно і керівниками підприємств і безпосередньо задіяні у їх фінансово-господарській діяльності. Тому на цих підприємствах більше, ніж на великих, об'єктивно існує опір фіску і прагнення з боку платника обійти податки. Це пов'язано, зокрема, із властивим людині матеріальним інстинктом, який реалізується через корисливий інтерес у процесі розподілу створеного продукту. Тим більше, що суб'єкт малого і середнього бізнесу є безпосереднім учасником виробничого процесу і прагне отримати те, що заробив. Матеріальний інстинкт підсилюється наявністю елемента протистояння примусові у процесі оподаткування. Навіть, якщо зовні суб'єкт видається покірним і законослухняним, зокрема у питаннях сплати податків, підсвідомо він намагається протистояти примусові. Для зменшення впливу цього чинника ризику, в державі вживаються заходи із суспільного виховання у платників податків почуття громадського обов'язку щодо сплати податків. В Україні це питання є особливо актуальним, оскільки для нашої країни характерними є низький рівень податкової культури і свідомості платників

податків. Відтак, максимальних успіхів у вирішенні зазначеної проблеми можна досягти лише тоді, коли платники бачитимуть, що сплачені ними кошти ефективно використовуються та повертаються членам суспільства у вигляді матеріальних і нематеріальних благ. На відміну від психологічних інш чинники можуть мати тимчасовий характер.

Фінансові відносини, які виникають у суб'єктів підприємництва внаслідок реалізації державою чинної податкової політики, мають антагоністичний характер. Це обумовлено тим, що за сучасних умов господарювання та сплати податків вітчизняні великі, середні чи малі підприємства практично позбавлені фінансової можливості здійснювати розширене відтворення.

Прийнятий Верховною Радою Податковий кодекс у певній мірі вирішує зазначену проблему стосовно великих підприємств, проте питання функціонування середнього та малого бізнесу залишилися невизначені. Необхідно врахувати, що відміна або різке скорочення сфери дії єдиного податку для підприємців різко підвищить податкові ризики як суб'єктів підприємництва, так і держави в цілому. Зокрема, підприємці вимушені будуть використовувати схеми мінімізації податків, які вже давно напрацьовані і застосовуються підприємствами, що значно підвищить податкові ризики. Держава ж, в свою чергу, позбавляється прогнозованої суми бюджетних надходжень, що також збільшує ризики наповнення бюджету.

Можна виокремити кілька основних аспектів управлінської діяльності малого та середнього бізнесу, які призводять до виникнення податкових ризиків. Насамперед, це правильна ідентифікація здійснюваного виду діяльності (дотримання відповідності цілей і видів діяльності, закріплених Статутом бізнес-організації, з привласненими відповідними кодами). І як наслідок – відповідна методологія бухгалтерського і подат-

кового обліку. Аудитори часто зустрічають на практиці випадки, коли суб'єкт малого та середнього бізнесу здійснює бухгалтерський облік за методологією торгових операцій при тому, що характер його договірних відносин зумовлює однозначну ідентифікацію його діяльності як виробничої.

Також характерні помилки спостерігають при здійсненні операцій посередництва, комісії і агентства. Застосування типових шаблонів договорів для такого виду цивільно-правових відносин ще не означає, що податкові органи беззастережно погодяться з декларацією, де дохід платника податків показаний як отримання ним комісійної винагороди. Для обґрунтування такого виду діяльності суб'єктам малого та середнього бізнесу необхідно неухильно дотримуватися вимог законодавства стосовно всього комплексу документообігу, починаючи з однозначного визначення в договорі розміру винагороди, витрат кожної зі сторін та їх обов'язків і закінчуючи регулярним складанням звітів комісіонера (агента).

Подібні помилки і невідповідності зустрічаються у суб'єктів малого та середнього бізнесу дуже часто і є факторами підвищення в них податкового ризику. Їх допущення відбувається із-за властивих малому і середньому бізнесу об'єктивних обмежень, пов'язаних з відсутністю або недостатньою розвиненістю таких "штабних" служб, як юридична, фінансова, служба діловодства. Керівництво такого виду підприємств, чий робочий час цілком підпорядкований переговорному процесу з контрагентами й адмініструванню, не в змозі приділяти увагу якості та повноті первинної господарської і внутрішньої корпоративної документації. Виконання даних функцій, в більшості випадків, покладається на бухгалтерію, яка, у свою чергу, не може забезпечити їх виконання як через відсутність повноважень, так і відповідних

спеціальних навиків. Проте факт залишається фактом: цивільне і податкове законодавство в Україні стає все вимогливішим, а рівень кваліфікації державних контролюючих органів неухильно росте. Правила гри однакові для всіх.

Економічна ситуація, яка склалася у даний час у державі, відобразилась “на кишені” не тільки безпосередньо самої держави, а, насамперед, це позначилось на суспільстві, і особливо на тих, хто займається своїм власним бізнесом, тобто на суб’єктах малого і середнього бізнесу.

Як наслідок, багато хто з них намагається розробити відповідні способи мінімізації або і ухилення взагалі від сплати податків, і таким чином приховати прибуткові кошти від держави та використати їх для своїх цілей. Для багатьох суб’єктів малого і середнього бізнесу це стало нормою поведінки. Адже, в підсумку, вони отримують кошти для ведення бізнесу і неформального вирішення нагальних виробничих і соціальних проблем у специфічних для України умовах нерозвинутої демократичних інститутів і розквіту корупції. Разом з тим, це призводить до різкого росту податкових ризиків і розвитку низки негативних тенденцій в економіці і соціальній сфері: порушення правил чесної конкуренції, росту корупції, недостатнього фінансування суспільного сектора господарства тощо.

Відтак, для мінімізації податкових ризиків у сфері малого і середнього бізнесу слід враховувати зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на їх величину. При цьому зовнішні чинники пов’язані з наступними обставинами:

- якісними змінами податкового законодавства, що стосується питань оподаткування суб’єктів малого і середнього бізнесу;
- частотою зміни податкового законодавства, в результаті чого змінюється зміст форм і систем оподаткування;

- нечіткими формулюваннями окремих положень податкових законодавчих документів, що призводить до різночитань, неоднозначності тлумачення і використання;

- політичною й економічною обстановкою, що впливає на поліпшення (або погіршення) економічних умов господарювання суб’єктів малого і середнього бізнесу.

До внутрішніх чинників варто віднести:

- відповідальність керівника або власника за виконання обов’язку щодо сплати податків;

- відсутність або недостатню організацію податкового планування у суб’єкта підприємництва;

- ставлення керівника до організації бухгалтерського обліку і оподаткування, нерозуміння принципів та особливостей ведення бухгалтерського обліку, суті і цільової спрямованості бухгалтерської і податкової звітності.

У малому і середньому бізнесі неможливо управляти податковими ризиками безпосередньо через зовнішні чинники. Можна лише своєчасно відстежувати зміни цих чинників і приймати відповідні заходи щодо зниження наслідків податкових ризиків, здійснювати моніторинг стану розрахунків з бюджетом по податках тощо. При цьому, ті підприємства, які не застосовують спеціальні податкові режими, а сплачують податки в загальному порядку, потребують спеціальних заходів по моніторингу податкового навантаження.

Нарахування і сплату податків суб’єктами малого і середнього бізнесу треба розглядати як об’єкт управління, що виявляється через множину звітних і розрахункових показників, значення яких сприймаються суб’єктом управління як інтегральне відображення стану матеріальних і грошових потоків за певний період часу. Загострюється ця проблема наявністю різноманіття цільових установок при

нарахуванні і сплаті різного виду податків суб'єктом малого і середнього бізнесу. Так, наприклад, метою може бути: оптимізація, мінімізація, ухилення тощо. Пріоритетність тих або інших цілей по-різному пояснюється в рамках існуючих теорій організації бізнесу, але у кожному конкретному випадку завжди є певна мета і робляться зусилля для її досягнення з використанням різних технічних форм реалізації. При цьому, необхідно відзначити активну динаміку таких процесів. Все це загалом вимагає пошуку нових підходів до формування механізму мінімізації податкових ризиків суб'єктами малого і середнього бізнесу.

Домінуючу роль у вирішенні зазначеної проблеми відводимо аудиторським фірмам. На користь такого підходу вказує низка вагомих аргументів:

1. Економія часу і коштів.
2. "Ціна помилки".
3. Ризики облікової системи.
4. Безпека керівника.
5. Достатньо висока кваліфікація аудиторів.
6. Щорічне обов'язкове підвищення кваліфікації аудиторів.
7. Можливість залучення різних висококваліфікованих спеціалістів.
8. Незалежність і конфіденційність в оцінці.
9. Висока мобільність.
10. Накопичений досвід в роботі з фінансовою звітністю.
11. Високий рівень відповідальності.
12. "Погляд зі сторони".

Розглянемо детальніше кожен з вищезазначених аргументів.

1. Для вивчення керівником або власником суб'єкта малого і середнього бізнесу нових законодавчих і нормативних документів необхідні значні затрати часу, яких у них, в зв'язку із постійною поточною фінансово-господарською завантаженістю (управлінський персонал у такого типу суб'єктів господарювання мінімальний),

здебільшого бракує. Послуги ж на постійній основі професійних бухгалтерів на практиці використовуються малими і середніми підприємствами рідко, оскільки це вимагає значних фінансових витрат.

2. Особливістю більшості підприємств малого і середнього бізнесу є не те, що для них існують окремі "особливі податкові ризики", а те, що ці підприємства не мають достатніх активів, зокрема грошових, щоб покривати негативні наслідки ризиків і/або зводити самі ризики до мінімуму. В інших умовах і ризики не так дорого коштували б: помилилися в нарахуванні або сплаті податку – заплатили пеню, штрафи або оскаржили рішення податкового органу в суді і продовжили працювати. Адже джерела помилок повністю мінімізувати важко, оскільки помиляються як бухгалтери, так і податкові органи. Проте, незалежно від причини помилки, її наслідки, зокрема фінансові, доводиться усувати суб'єкту підприємництва. При будь-яких суперечливих моментах, що відволікають підприємство від основної діяльності і вимагають додаткових витрат, краще мати запас засобів. Це дозволяє вирішувати спірні питання і "відволікатися від основної діяльності" в тому обсязі, в якому це необхідно, не занепастивши при цьому бізнес. Більшість невеликих підприємств можливості оплачувати "і фронт і тил" в необхідному обсязі – не мають. Тому для них ціна помилки велика саме у співвідношенні з їх можливостями.

3. У сучасних економічних умовах істотно зросла роль бухгалтерського обліку як інформаційної основи ухвалення управлінських рішень у виробничій і інвестиційній діяльності, в сфері виконання зобов'язань підприємства, зокрема щодо податкових і прирівнених до них платежів. Формування бухгалтерської інформації відбувається в умовах невизначеності, що є основною причиною отримання її недостатньо до-

стовірною й об'єктивною. Проблематичність створення максимально ефективної та надійної системи бухгалтерського обліку полягає в тому, що перед керівником та головним бухгалтером існує низка варіантів відображення фактів господарського життя підприємства у звітності (метод нарахування амортизації, метод оцінки вибуття запасів, склад і перелік статей калькулювання виробничої собівартості продукції тощо).

Слід зауважити, що бухгалтерський облік і його продукт (облікова інформація) є ядром інформаційного забезпечення діяльності підприємства. Від того наскільки повним та достовірним буде таке забезпечення здебільшого залежить оптимальність та ефективність прийняття управлінських рішень, зокрема, в питанні оподаткування.

Отже, ризик подачі недостовірної інформації призведе до отримання неправильних аналітичних результатів, які в свою чергу спричинять прийняття хибного або неефективного рішення, зокрема в питанні нарахування і сплати податків, що вкрай небажано в умовах жорсткої конкуренції.

Це викликає необхідність мінімізувати, за допомогою аудиторських фірм, ризики облікової системи в діяльності підприємств малого і середнього бізнесу, що має особливе значення в умовах обмеженості їх фінансових ресурсів.

4. На величину податкового ризику особливий вплив мають ризики, пов'язані з діяльністю бухгалтера. Його ставлення до ризику не може не впливати на прийняття податкового рішення. Дослідження цього питання показує, що багато малих і середніх підприємств переплачують податки і відбувається це з тієї причини, що бухгалтер не бажає ризикувати або неглибоко знає податкове законодавство. І, навпаки, маючи схильність до ризику, він може привести підприємство до фінансових втрат внаслідок застосування податковими органами санкцій,

штрафів і нарахування пені за недоплату податків і податкових платежів до бюджету.

Вказані ризикові ситуації можуть спричинити на практиці або сплату зайвих податкових платежів, або їхню економію порівняно з обраним варіантом оподаткування, або нарахування штрафних санкцій податковими органами через порушення порядку нарахування податків, невчасної здачі податкових декларацій і ін.

Разом з тим, трудове законодавство не дозволяє перенести відповідальність за стан справ, помилки і недобросовісність на фахівця – за все це відповідає керівник підприємства (чи оправдано це?). Тому регулярний контроль стану справ в обліку, нарахуванні та сплаті податків за допомогою аудиторських фірм – питання безпеки не тільки підприємства, а і його керівника.

5. Ведення якісного податкового та бухгалтерського обліку суб'єктом малого і середнього бізнесу є швидше виключенням, ніж правилом, а професійний рівень незалежного аудитора підтверджується відповідним сертифікатом для отримання якого необхідно здати іспит на кваліфікаційну придатність. Обсяг іспиту охоплює практично усе коло питань фінансово-господарської діяльності підприємств і охоплює такі напрямки знань: бухгалтерський, податковий та управлінський облік, основи фінансового управління, оподаткування, правові основи підприємницької діяльності, інформаційні системи бухгалтерського обліку, аудит тощо.

6. Аудитори зобов'язані, відповідно до нормативно-правових документів, щорічно проходити підвищення кваліфікації, яке завершується тестуванням на предмет кваліфікаційної придатності. Таким чином, практичний досвід підтримується постійним оновленням теоретичних знань.

7. Аудиторська фірма на договірних умовах має можливість залучати до перевірок висококваліфікованих вузько профільних

спеціалістів (програмістів, технологів, маркетингологів, юристів та інших фахівців), що значно підвищує результативність її роботи.

8. Кодекс етики аудитора передбачає, насамперед, дотримання принципу незалежності і конфіденційності, що є основою його професійної діяльності.

9. Аудиторська фірма має можливість надавати кваліфікаційну допомогу підприємствам у будь-який час, за власним бажанням клієнта.

10. Аудит фінансової звітності – основний вид аудиту в Україні. Специфіка його проведення обумовлена Законом України “Про аудиторську діяльність” і передбачає накопичення досвіду роботи із фінансовою звітністю суб’єктів господарювання.

11. Аудитор відповідно до міжнародних стандартів аудиту несе обумовлену у договорі відповідальність (в тому числі і матеріальну) за надані рекомендації, та достовірність висновку. Так, наприклад, претензії третіх сторін (інвесторів), які стосувалися відшкодування збитків, понесених через не виявлення аудиторами випадків шахрайства, вже на початку 1990-х рр. почали завдавати великих неприємностей аудиторським фірмам. Зокрема, лише у 1992 р. одна з найбільших аудиторських фірм світу “Ернст енд Янг” виплатила 400 млн. доларів в якості компенсацій за завдані збитки. Фірма так званої “великої шістки” (шести найбільших на той час аудиторських фірм) витратила на відшкодування за судовими позовами клієнтів і третіх осіб до 11% своїх доходів [4]. Для підприємств, які перевіряються, таке відшкодування є позитивним оскільки вони, таким чином, можуть покрити нанесені їм збитки, що неможливо зробити у випадку проведення аналізу самими працівниками суб’єкта господарювання.

Протягом 1990–93 рр. декілька великих національних аудиторських фірм США (“Левенталь і Хорват”, “Спайсер та Оппер-

гейм”, “Паннелл, Керр і Форс-тер”) вимушені були піти на злиття з представниками “великої шістки” через занадто високі витрати на покриття судових позовів і проблеми в управлінні бізнесом.

12. Працівники аудиторської фірми “не зациклені” на діяльності суб’єкта господарювання і мають можливість неупереджено (як стороння особа) проводити різного роду порівняльний аналіз та оцінювати дійсний фінансовий стан підприємства і його перспективи.

Отже, залучення аудиторських фірм до мінімізації податкових ризиків у суб’єктів малого і середнього бізнесу є доцільним та об’єктивно необхідним. Розробка методологічних принципів і методичних підходів до такої аудиторської діяльності має стати предметом подальших наукових досліджень.

Процес реформування податкової системи в Україні в основному підходить до свого завершення, що, з одного боку, дозволяє підвести деякі підсумки, а з іншого – спрогнозувати подальші напрямки її розвитку. По-перше, незаперечно позитивним є прийняття Податкового кодексу. По-друге, можна однозначно констатувати, що із його прийняттям відбудеться деяке зниження податкового навантаження, причому за всіма основними бюджетоутворюючими податками. По-третє, податкове законодавство в основному стало кодифікованим, багато процедур податкового процесу набрало сили закону. По-четверте, суттєво накопичена арбітражна практика (хоча і не завжди однозначна) порівняно з дев’яностими роками минулого століття.

Здавалося б, функціонування податкової системи на даному етапі повинно супроводжуватися зменшенням кількості спірних ситуацій. Проте, як показує практика і зазначають вітчизняні науковці, що “не припуститися помилок фізично неможливо, навіть якщо займатися суто вивченням

податкового законодавства і численних роз'яснень ДПА України” [5, 96].

Відтак, проблема управління податковими ризиками на підприємствах в теоретичному й практичному плані стає все важливішою внаслідок поступової зміни акцентів в системі взаємодії держава – суб'єкти підприємництва – суспільство, а також з приходом на вітчизняний ринок іноземного капіталу, який зацікавлений в прозорості діяльності з українськими партнерами та виходу вітчизняних підприємств на світовий ринок, де абсолютна більшість великих, середній та малих підприємств звикла до обов'язкової і добровільної сплати необхідної суми податків з метою виконання своїх зобов'язань перед суспільством.

Література

1. *Финансово-кредитный энциклопедический словарь / Под ред. А. Г. Грязновой. – М.: ИНФРА-М., 2002. – 845 с.*
2. *Десятнюк О. М. Моніторинг податкових ризиків: теорія та практика: Моногр. / Передмова С. І. Юрія. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – 312 с.*
3. *Налоговые риски. – Режим доступа: <http://institutions.com/general/1184-nalogovyey-riski.html>.*
4. *Тенденции на мировом рынке консалтинга и аудита. – Режим доступа: <http://www.rbc.ru/consulting/>.*
5. *Вишневецький В., Веткин А. Уклонение от уплаты налогов и рациональный выбор налогоплательщика // Вопросы экономики. – 2008. – № 2. – С. 96–108.*